

ئويلاشنىڭ ئالتە قالىقى

ئەركىن سىدىق

2010-يىلى 1-ئاينىڭ 12-كۈنى

دۇنياغا مەشۇر فىزىكا ئالىمى

ئالبېرت ئېينشتېين (ئالبېرت

ئەئىنستەئىن، 1879-1955)

مۇنداق دېگەن: "بىز ھازىرغىچە

بەرپا قىلغان بۇ دۇنيا بىزنىڭ

تەپەككۈرىمىزنىڭ مەھسۇلاتىدۇر.

شۇڭلاشقا ئۆزىمىزنىڭ

تەپەككۈرىنى ئۆزگەرتمەي تۇرۇپ،

بۇ دۇنيانى ئۆزگەرتەلمەيمىز. " 19 -
ئەسىردە ياشىغان ئىككى
قېرىنداش "ۋىللىئام ھارە" بىلەن
"چارلەس ھارە" مۇنداق دېگەن:
"ئادەم بىر يەلكەنلىك كېمە،
بىلىم كېمىنى ھەيدەش بولۇپ،
تەپەككۈر بولسا ئاشۇ يەلكەنلىك
كېمىنى ئىتتىرىدىغان شامالدىن
ئىبارەتتۇر." يېقىنقى بىر قانچە
ئەسىردىن بۇيان ئۇيغۇرلار ئانچە
كۆپ ئويلانمايدىغان مىللەتلەر

قاترىدا ياشاپ كەلدى. بولۇپمۇ
ياپونلۇق ۋە يەھۇدىلارغا ئوخشاش
ھازىر تەرەققىي تاپقان مىللەتلەر
بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ھازىرقى
ئۇيغۇرلارنى كۆپ ئويلايدىغان
مىللەت ئەمەس، كۆپ ئويلايدىغان
مىللەت، دەپ قاراشقا بولىدۇ.
ئەمما، ئادەمنى خوشال قىلىدىغان
بىر ئىش شۇكى، يېقىندىن بۇيان
ھەر خىل مەسىلىلەر ئۈستىدە
چوڭقۇر ئويلاش، چوڭقۇر تەپەككۈر

قىلىش جەھەتتە ئۇيغۇرلاردا
يېڭىدىن ئويغۇنۇش ۋە زور
ئىلگىرلەشلەر بولماقتادۇ.
كىشىلەر ھازىر ئويلاۋاتقان ۋە
ئىزدىنىۋاتقان مەسىلىلەرنىڭ
ئىچىدە مىللەتنىڭ بۇنىڭدىن
كېيىنكى تەقدىرىنىڭ قانداق
بولدىغانلىغى قاتارلىق چوڭ -
چوڭ ئىشلارمۇ بار. ئالىي مەكتەپ
ئوقۇشىدا بىر قانچە كەسىپلەر
ئىچىدىن بىرنى تاللاشتەك پەقەت

بىر ئادەمنىڭ ئۆز تۇرمىشى ۋە ئۆز
ھاياتى بىلەنلا مۇناسىۋەتلىك
بولغان، بۇنىڭدىن كېيىن
مېڭىشقا بولىدىغان بىر قانچە
يولنىڭ ئىچىدىن بىرىنى
تاللاشتەك ئىشلارمۇ كۆپ. مەيلى
بىر ئادەم بولسۇن، بىر گۇرۇپپا
ئادەم بولسۇن، ياكى بىر تەشكىلات
بولسۇن، مەلۇم بىر ئىش ئۈستىدە
ئويلۇنۇپ، چوڭقۇر تەپەككۈر
يۈرگۈزۈپ، ئاخىرىدا بىر قارارغا

كېلىش، ناھايىتى مۇرەككەپ بىر
جەرياننىڭ دۇر. مەن ئۇيغۇر
دىيارىدىكى ياشلارنىڭ ئۆزلىرى
ئۈچۈن بىر مۇۋاپىق كەسىپ
تاللىۋېلىشىغا بىر ئاز ياردەمى
بولسۇن ئۈچۈن، "ئومۇرلۇك
كەسىپنى قانداق تاللاش كېرەك؟"
دېگەن بىر يازمىنى تەييارلىغان
ئىدىم. مۇشۇ يازمىنى
ئەستايىدىل ئوقۇپ چىققان
ياشلارنىڭ ئىچىدىكى بىر

قىسىملىرى ئۆزلىرى ئۈچۈن بىر
مۇۋاپىق كەسىپ تاللاشتا ياردەم
قىلىشىمنى سوراڭ ماڭا يەنىلا
داۋاملىق ئېلخەت يېزىۋاتىدۇ. مانا
بۇ بىر ئىش ئۈستىدە ئويلۇنۇپ
قارار چىقىرىش بىر ئىنتايىن
مۇرەككەپ ۋە ئىنتايىن قىيىن
جەريان ئىكەنلىگىنىڭ بىر
مىسالىدۇر. ھازىر ئۇيغۇرلار
ئارىسىدا بىر يېڭى شىركەت
قۇرۇش، ئۆز شىركىتى ئۈچۈن بىر

يېڭى مەھسۇلات تېپىش، بىر ياكى
بىر گۇرۇپپا ئادەم ئۆزلىرىنىڭ
بۇنىڭدىن كېيىنكى ماڭىدىغان
يولنى ياكى يېتىدىغان نىشاننى
تاللاشقا ئوخشاش ئىشلاردا
ئويلۇنۇپ قارار چىقىرىش
جەريانغا بۇرۇنقىدىن كۆپرەك ۋە
كەسكىنرەك ھالدا دۇچ
كېلىۋاتىدۇ. ھەقىقەتەنمۇ ئۇيغۇرلار
ھازىر چوڭقۇر ئويلانمىسا
بولمايدىغان بىر دەۋىرگە قەدەم

قويدى، ديشكە بولىدۇ.

مەن يېقىندا ئۆز ئىدارەمدە
ئويۇشتۇرۇلغان "ئويلاشنىڭ ئالتە
قالپىقى" (ئىنگلىزچە "سىخ
تەنىكىڭ ھاتس") دېگەن ئىككى
كۈنلۈك دەرسكە قاتناشتىم. بۇ
ئەسلىدە بىر پارالېل ئويلاش
ئۇسۇلى بولۇپ، غەرب ئەللىرىدە ئۇ
بىر ئىلىم بولۇپ
ھېساپلىنىدىكەن. بۇ پارالېل
ئويلاش ئۇسۇلىنى دوكتور ئېدۋورد

دە بونو ئەپەندى ئۆزىنىڭ 1985 -
يىلى تۇنجى قېتىم نەشىر
قىلىنغان "ئويلاشنىڭ ئالتە
قالپىقى" دېگەن بىر كىتابتا
ئوتتۇرىغا قويغان. ئاپتور
ئەنگلىيەدىكى ئوكسفورد
(ئوخفورد)، كامبىرىج (كامبرىدگە)
ۋە لوندون ئۇنىۋېرسىتىلىرىنىڭ ۋە
ئامېرىكىدىكى خارۋورد (ھاۋارد)
ئۇنىۋېرسىتىتىنىڭ پروففىسورى
بولۇپ ئىشلىگەن، ھەمدە نۇرغۇن

دۇنياغا داخلىق چوڭ شىركەتلەرگە
مەسلىھەتچى بولغان. دە بونونىڭ
بۇ كىتابى 1999-يىلى 2-قېتىم
نەشىر قىلىنغان بولۇپ،
شۇنىڭغىچە بولغان 14 يىل
جەرياندا دە بونونىڭ بۇ پاراللېل
ئويلاش ئۇسۇلىنى ئىبىم ، ناسا ،
دۇپونت ، نتت (ياپونىيە)، شەلل ،
بىپ ، ستاتوئىل (نورۋىگىيە)،
مارزوتتو (ئىتالىيە) ۋە فەدەرال
ئەخپىرەسس غا ئوخشاش دۇنياغا

داڭلىق چوڭ شىركەتلەرنىڭ
نۇرغۇنلىرى قوبۇل قىلىپ،
ناھايىتى زور ئۈنۈمگە ئېرىشكەن.
مەسىلەن، مۇشۇ پاراللېل ئويلاش
ئۇسۇلىنى قوللۇنىشقا
باشلىغاندىن بۇيان، ئىبىم نىڭ
ھەر بىر باشلىقلار يىغىنىنىڭ
ۋاقتى 75% قىسقارغان. توك
چىقىرىش ۋە ئاپتوماتلاشتۇرۇش
تېخنىلوگىيەسى بىلەن
شۇغۇللىنىدىغان ئابىب شىركىتى

بۇرۇن ھەر بىر يېڭى پروجەكت
يىغىنى ئۈچۈن 20 كۈندەك ۋاقىت
سەرپ قىلىدىغان بولۇپ، دە
بونونىڭ پاراللەل ئويلاش
ئۇسۇلىنى قوللانغاندىن بۇيان
ئۇنداق يىغىنى پەقەت ئىككى
كۈندىلا تاماملايدىغان بولغان.
گەرمانىيەدىكى 400،000 دىن
ئارتۇق خادىمى بار، يىللىق
سودىسى 60 مىليارت دوللاردىن
ئاشىدىغان سىئەمەنس

شۈركىتىدە ھازىر مەخسۇس ئۆز
خادىملىرىنى ئاشۇ "ئويلاشنىڭ
ئالتە قىلىقى" بويىچە
تەربىيەلەيدىغان خادىملاردىن 37
كىشى بار ئىكەن.

ھېلىقى ئىككى كۈنلۈك كۇرۇس
جەرياندا، بىزگە مەشىق
سۈپىتىدە ئىدارىمىزنىڭ ماشىنا
تۆختىتىش ئورۇنىنىڭ
يېتىشمەسلىگىدىن ئىبارەت بىر
جىددىي مەسلىھەتنى ھەل

قىلىش پىلاننى تۈزۈپ چىقىش
ۋەزىپىسىنى بەرگەن ئىدى، بىز
ئاشۇ پاراللېل ئويلاش ئۇسۇلىدىن
پايدىلىنىپ، ئىككى سائەت ۋاقىت
ئىچىدە بىر مۇكەممەل پىلاننى
تۈزۈپ چىقتۇق. بۇ پىلان خېلى
يوقۇرى سەۋىيەلىك بىر پىلان
بولۇپ چىققاچقا، بارلىق
ئوقۇغۇچىلار ئۇنى رەتلەپ، دوكلات
قىلىپ تەييارلاپ، ئىدارە
رەھبەرلىكىگە يوللاشنى قارار

قىلدۇق. شۇنىڭدىن باشلاپ،
بۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۆزەم
قاتنىشىدىغان بارلىق قارار
چىقىرىش يىغىنلىرىدا
ئىمكانىيەتنىڭ بىرچە مۇشۇ
پاراللېل ئويلاش ئۇسۇلىنى
قوللۇنىش قارارىغا كەلدىم.

دە بونونىڭ دېيىشىچە، مۇشۇ
ئالتە قالدۇق بويىچە ئويلاش
ئۇسۇلىنى 1999-يىلىغىچە بولغان
ئالدىنقى 230 يىلنىڭ ئىچىدە

ئىنسانلارنىڭ تەپەككۈر قىلىش
ئۇسۇلىدا يۈز بەرگەن ئەڭ مۇھىم
ئۆزگىرىش، دەپ قاراشقا
بولدىكەن. مەن ئىككى كۈنلۈك
دەرس ئارقىلىق مۇشۇ ئۇسۇلنى
ئوگەنگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ
ئۇيغۇرلار ئۈچۈنمۇ ئىنتايىن
پايدىلىق ئىكەنلىگىنى ھېس
قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ
يازمام ئارقىلىق بۇ ئۇسۇلنى
ئۇيغۇرلارغا قىسقىچە تونۇشتۇرۇپ

بېرىش قارارىغا كەلدىم. ئالتە
قالپاق بويىچە ئويلاش ئۇسۇلى دە
بونونىڭ "ئويلاشنىڭ ئالتە
قالپىقى" دېگەن 173 بەتلەك بىر
كتاۋدا تەپسىلىي بايان
قىلىنغان بولۇپ، ئىنگلىزچە
بىلىدىغان ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئاشۇ
كتاپنى بىر قېتىم ئوقۇپ
چىقىشىنى، شۇنداقلا ۋەتەندىكى
قىزىققان قېرىنداشلارنىڭ بۇ
كتاپنى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە

قىلىپ نەشىر قىلدۇرىشىنى
تەشەببۇس قىلىمەن (بۇ كىتاپ
ئىنتايىن ئاددىي تىل بىلەن
يېزىلغان بولۇپ، مېنىڭچە
تەرجىمە قىلىش ئانچە قىيىنغا
توختىمايدۇ).

مېنىڭ ئالدىن ئەسكەرتىپ
قويدىغىنىم، تۈزۈلىشى ۋە
مەزمۇنى جەھەتتىن قارىغاندا
ئەسلىدىكى كىتاپ ۋە ئۇشبۇ يازما
بىر ئاز "قۇرۇق" بولۇپ، ئوقۇرمەننى

ئاسانلىقچە چوڭقۇر جەلىب
قىلالماسلىغى مۇمكىن. لېكىن بۇ
ئىلمەننىڭ پايدىسى ناھايىتى زور.
شۇڭلاشقا مەلۇم بىر مۇھىم ئىش
توغرىسىدا قارار چىقىرىشقا ھازىر
دۇچ كەلگەن ياكى كەلگۈسىدە دۇچ
كېلىدىغان بارلىق شەخسلەر ۋە
گۇرۇپپىلارنىڭ ئۇشبۇ يازمىنى
ئەس-تايىدىل ئوقۇپ
ئۆزلەشتۈرۈپلىشىشنى
سەمىمىيلىك بىلەن تەشەببۇس

قىلمەن.

1. ئالتە قالىپاق بويىچە ئويلاش
ئۇسۇلى توغرىسىدا ئومۇمىي
چۈشەنچە

غەربلىكلەرنىڭ تەپەككۈر
قىلىش ئۇسۇلى توغرىسىدىكى
ئاساسىي ئىدىيە بۇنىڭدىن 230
يىل ئىلگىرى گىرىكلەردىن
تەركىپ تاپقان بىر "ئۈچ كىشىلىك
گورۇھ" تەرىپىدىن لاھىيلەنگەن
بولۇپ، ئۇ بەس - مۇنازىرە

تەرىقىسىدە تەپەككۈر قىلىشقا
ئاساسلانغان. "سوقراتلار" دەپ
ئاتالغان بۇ گورۇھ دىئالېكتىكا
بىلەن بەس - مۇنازىرىنى ناھايىتى
يوقۇرى دەرىجىدە تەكىتلىگەن.
پلاتوننىڭ يازمىسىغا
ئاساسلانغاندا، ئۇ قاتناشقان،
بەس - مۇنازىرە تەرىقىسىدە ئېلىپ
بېرىلغان دىئالوگنىڭ 80
پىرسەنتىدىن ھېچ قانداق
ئىجابىي نەتىجە چىقمىغان. ئۇ

چاغدىكى غەرىپلىكلەرنىڭ
تەپەككۈر قىلىش ئۇسۇلى "بۇ
نېمە؟" (ئىنگلىزچە "ۋەھات ئىس")
دېگەن تەرىقىدە بولۇپ، بۇ
سوئالنىڭ جاۋابى ئانالىز قىلىش،
ھۆكۈم چىقىرىش ۋە بەس -
مۇنازىرە قىلىش ئارقىلىق
بەلگىلەنگەن.

ئەمما، تەپەككۈر قىلىشنىڭ
پۈتۈنلەي باشقا بىر تەرىپىمۇ بار
بولۇپ، ئۇ "بۇ نېمە بولالشى

مۇمكىن؟" (ئىنگلىزچە "ۋەتات كان
بە") دېگەن تەرىقىدە ئېلىپ
بېرىلىدۇ، ھەمدە ئۇ ئىجابىي
ئويلاش، يېڭىلىق يارىتىش
تەرىقىسىدە ئويلاش ۋە بۇنىڭدىن
كېيىنكى ئالغا ئىلگىرلەش
يولىنى لايىھىلەش قاتارلىقلارنى
ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بۇرۇن ياشىغان بىر ئادەم
ماشىنىسىنىڭ يېرىمىنى ئاق،
يېرىمىنى قارا سىرلىۋاپتۇ. ئۇنىڭ

دوستلىرى ئۇنىڭدىن نىمە ئۈچۈن
ئاشۇنداق غەلىتە ئىشنى
قىلغانلىغىنى سورىسا، ئۇ "بۇ مەن
ئۈچۈن بىر ناھايىتى ياخشى
كۆڭۈل ئېچىش بولىدۇ: ھەر قېتىم
مەن بىر ماشىنا ۋە قەسىگە ئۇچراپ
سوتقا بارسام،
ئىسپاتلىغۇچىلارنىڭ بىر-بىرىگە
قارىمۇ-قارشى سۆزلىگىنىنى
ئاڭلايمەن" دېگەن. بۇ بەس-
مۇنازىرىدە داۋاملىق كۆرۈلۈپ

تۇرىدىغان بىر ئەھۋال بولۇپ،
بەس - مۇنازىرىدە ھەر ئىككى
تەرەپنىڭ دىگىنى توغرا، لېكىن
ئۇلارنىڭ كۆزدە تۇتقىنى مەلۇم بىر
ئەھۋالنىڭ ئۆز - ئارا
ئوخشاشمايدىغان باشقا - باشقا
تەرەپلىرى بولىدۇ.

ئۇنداقتا "پارالېل ئويلاش
ئۇسۇلى" دېگەن نىمە؟ ئۇشبۇ
يازىمدا "پاراللەل ئويلاش ئۇسۇلى"،
"ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپى" ۋە

"ئالتە قالپاق بويىچە ئويلاش
ئۇسۇلى" دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى
ئوخشاش بىر نەرسىنى، يەنى دە
بونو ئوتتۇرىغا قويغان پارالېل
ئويلاش ئۇسۇلىنى كۆرسىتىدۇ.
ئويلاش ياكى تەپەككۇر قىلىش
ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئاساسىي
بايلىقلىرىنىڭ بىرى، ۋە
ئىنسانلارنىڭ ئەڭ مۇھىم
ئىقتىدارى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ.
ئويلاشتىكى ئاساسىي

قىيىنچىلىق قالايمىقانچىلىقتۇر.
ئويلاش جەريانىدا بىز نۇرغۇن
ئىشلارنى تەڭلا قىلىشقا
ئۇرۇنىمىز. بىر ئىش ئۈستىدە
ئويلانماقچى بولغىنىمىزدا
ھېسسىيات، ئۇچۇر، لوگىكا، ئۈمىد
ۋە يېڭىلىق يارىتىشچانلىق
قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى
مېڭىمىزگە تەڭلا كىرىۋالىدۇ. بۇ
خۇددى بىر مۇنچە توپنى ئاسمانغا
تەڭلا ئېتىپ، ئۇلارنىڭ

ھەممىسىنى تۇتۇۋالماقچى
بولغانلىق بىلەن باراۋەر. سىز
داۋازچىلارنىڭ ئۈچ، بەش ياكى
يەتتە دانە توپ ياكى باشقا بىر
نەرسىنى ئاسمانغا بىردىن -
بىردىن تەرتىپ بويىچە ئېتىپ،
ئۇلارنى يەنە تەرتىپ بويىچە
تۇتۇۋالىدىغان ئويۇنلىرىنى
كۆرگەن بولشىڭىز مۇمكىن.
"ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپى" دېگەن
كىتاپتا ئوتتۇرىغا قويۇلغىنى بىر

ئاددىي ئۇقۇم بولۇپ، ئاشۇ ئۇقۇم
بويىچە ئىش كۆرگەندە، بىر
تەپەككۇر قىلغۇچى بىر ۋاقتتا
پەقەت بىرلا ئىشنى قىلىدۇ. مانا
بۇ "ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپى"
ئۇقۇمىدىن ئىبارەتتۇر. مۇشۇ
قالپاقنىڭ مەلۇم بىرسىنى كىيىش
مەلۇم بىر خىلدىكى ئويلاشنى
بەلگۈلەيدۇ. دە بونونىڭ كىتابىدا
ئاشۇ ئالتە قالىپنىڭ ھەر
بىرىنىڭ ماھىيىتى ۋە

قوشىدىغان تۆھپىسى
تەسۋىرلەنگەن.

پارالېل ئويلاشنىڭ تۈپ
ماھىيىتى شۇكى، مۇشۇ ئۇسۇل
بويىچە بولغاندا، ھەر قانداق بىر
ۋاقىتتا يىغىنغا
قاتناشقۇچىلارنىڭ ھەممىسى
ئوخشاش بىر يۆنىلىشكە
قارايدىغان بولۇپ، ئويلاشنىڭ
يۆنىلىشىنى كۆرسىتىدىغان بەلگە
ئۈچۈن باشقا كىيىدىغان "قالپاق"

ئىشلىتىلگەن. تەپەككۈر
قىلغۇچىلار قاراپ چىقىدىغان
يۆلىنىشنىڭ كۆپ خىلى بولىدۇ.
مانا شۇ ئوخشىمىغان يۆنىلىشلەر
ئۈچۈن ئوخشىمىغان رەڭدىكى
قالپاق ئىشلىتىلىدۇ. يەنى بۇ
يەردىكى "قالپاق" بىر
سىمۋولدىنلا ئىبارەت بولۇپ،
ئوخشىمىغان رەڭدىكى قالپاق
ئوخشىمىغان رولغا ۋەكىللىك
قىلىدۇ. بەزى يىغىنلاردا كىشىلەر

مەخسۇس ئويلاش ئۈچۈن
تەييارلانغان قالپاقلارنى
كىيىۋالدىغان بولسىمۇ، كۆپۈنچە
ئەھۋالدا بۇ يەردە تلغا ئېلىنغان
"قالپاق" بىر خىيالى نەرسىدىنلا
ئىبارەت بولىدۇ.

ئويلاشنىڭ ئوخشىمىغان
يۆنىلىشلىرىگە ۋەكىللىك
قىلىدىغان قالپاقتىن جەمى ئالتە
رەڭلىگى بار: ئاق، قىزىل، قارا،
سېرىق، يېشىل ۋە كۆك. بۇ ئالتە

قالپاق توۋەندىكىدەك ئويلاش
يۈنلىشىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ:

• ئاق قالپاق: ئاق رەڭ
نېترال ۋە ئوبىيكتىپ كېلىدىغان
بولۇپ، ئاق قالپاق ئوبىيكتىپ
پاكتلار ۋە سان - سىپىرلارغا
ۋەكىللىك قىلىدۇ.

• قىزىل قالپاق: قىزىل رەڭ
ئاچچىقلىنىشقا، غەزەپكە، ۋە
ھېسسىياتقا ۋەكىللىك
قىلىدىغان بولۇپ، قىزىل قالپاق

مەلۇم بىر ئىش توغرىسىدىكى
ھېسسىياتنى ياكى ھىسسىي
كۆز - قاراشنى ئىپادىلەيدۇ.

• قارا قالپاق: قارا رەڭ
قايغۇلۇققا ۋە كەسكىنلىككە
ۋەكىللىك قىلىدىغان بولۇپ، قارا
قالپاق ئېھتىياتچانلىقنى ۋە
ئەستايىدىل بولۇشنى
ئىپادىلەيدۇ. ئۇ مەلۇم بىر
ئىددىيەدىكى ئاجىزلىقلارنى
كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

• سېرىق قالپاق: سېرىق رەڭ يورۇق ۋە ئىجابىي كېلىدىغان بولۇپ، سېرىق قالپاق ئۈمىدۋارلىققا، ئۈمىدلىك ۋە ئىجابىي ئويلاشقا ۋە كىلىك قىلدۇ.

• يېشىل قالپاق: يېشىل رەڭ ئوت - چوپلەرنى، ئوسۇملۇكلەرنى، كۆپلۈكنى ۋە ھۇسۇللۇق ئۆسۈشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، يېشىل قالپاق يېڭىلىق يارىتىش ۋە يېڭى

ئىدىيەلەرگە ۋەكىللىق قىلىدۇ.

• كۆك قالپاق: كۆك رەڭ

سالقىنلىقنى ھەمدە ھەممىدىن

ئۈستۈن تۇرىدىغان ئاسماننىڭ

رەڭگىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ،

كۆك قالپاق كونترول قىلىش،

ئويلاش جەريانىنى تەشكىللەش،

ھەمدە باشقا قالپاقلاردىن مۇۋاپىق

پايدىلىنىشقا ۋەكىللىك قىلىدۇ.

يەنى، "ئويلاشنىڭ ئالتە

قالپىقى" دىگىنىمىز قارار

قىلماقچى بولغان بىر مەسىلىگە
قاراپ چىقىشنىڭ ئالتە
ئوخشىمىغان تەرەپلىرىدىن
ئىبارەتتۇر. ئاق قاپاق بويىچە
ئويلىغان ۋاقتتا، كىشىلەر
پاكتلارنى تىزىپ چىقىدۇ. قىزىل
قاپاق بويىچە ئويلاش ۋاقتىدا
كىشىلەر مەلۇم بىر ئىشقا
نەسبەتەن قانداق ھېسسىياتقا
كەلگەنلىگىنى ئوتتۇرىغا قويدۇ.
قارا قاپاق باسقۇچىدا كىشىلەر

بىر قارارنىڭ سەلبى تەسىرلىرى
ئۈستىدە توختىلىدۇ. سېرىق
قالپاق باسقۇچىدا كىشىلەر بىر
قارارنىڭ ئىجابىي تەسىرلىرىنى
تېپىپ چىقىدۇ. يېشىل قالپاق
باسقۇچىدا كىشىلەر قىلماقچى
بولغان ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشتا
پايدىلىنىشقا بولىدىغان باشقا
يوللىرى ئۈستىدە توختىلىدۇ. كۆك
قالپاق باسقۇچىدا بولسا گۈرۈپپا
باشلىغى كىشىلەرگە شۇ ۋاقىتتا

قايسى خىلدىكى ئويلۇنۇشنى
ئېلىپ بېرىلىۋاتقانلىغىنى
كۆرسۈتۈپ بېرىدۇ. قىسقىسى،
مۇشۇنداق ئوخشىمىغان ۋاقتتا
بىر ئىشنىڭ ئوخشىمىغان تەرىپى
توغرىسىدا ئويلۇنۇش ياكى
تەپەككۈر يۈگۈزۈش، ھەر بىر
ئادەمنىڭ بارلىق تەجرىبىلىرىنى
ۋە ئەقلىنى ئويلاشنىڭ ھەممە
يۆنىلىشلىرى ئۈچۈن ئىشقا
سېلىش ئارقىلىق، ئۆز-ئارا

ئالاقلىشىش، ئويلاش ۋە قارار
چىقىرىش جەرياننىڭ ئۈنۈمىنى
زور دەرىجىدە يوقۇرى كۆتۈرگىلى
بولدۇ.

ئويلاشنىڭ ئوخشىمىغان
يۆنىلىشى ئۈچۈن ئالتە خىل رەڭنى
ۋە ئالتە خىل رەڭلىك قاپاقنى
ئىشلىتىشنىڭ مەلۇم ئىلمىي
ئاساسى بار. مەسىلەن، سىز بىر
كەشكىدىن مەلۇم بىر ئىشقا
نەسبەتەن قانداق ھېسسىياتتا

بولسا ئاتقانلىغىنى سورىسىڭىز،
سىز ئۇنىڭدىن بىر سەھمىي
جاۋابقا ئېرىشەلمەسلىڭىز
مۇمكىن. بۇنىڭ سەۋەبى نۇرغۇن
كىشىلەر ھېسسىياتچان بولۇشنى،
ھېسسىياتقا تايىنىپ ئىش
كۆرۈشنى خاتا دەپ ھېساپلايدۇ.
لېكىن "قىزىل قالىپاق" دېگەن سۆز
نېتىرال بولىدۇ. سىز بىرسىدىن
ھازىرچە بەك ئېھتىياتچان بولۇپ
كەتمەسلىكنى تەلەپ قىلغانغا

قارىغاندا، "ھازىرچە قارا قالپاقنى
كەيمەي تۇرسىڭىز" دەپ تەلەپ
قىلىش كۆپ ئاسانغا توختايدۇ.
يەنى، رەڭنىڭ نېتراللىغى
سىزنىڭ باشقىلارنى
ئوڭايسىزلىنىدىغانى تۇرۇپ ھەر
خىل قالپاقلارنى
ئىشلىتىشىڭىزنى، نەسىھەت ۋە
ئەيىبلەشلەرنى ئارلاشتۇرماي
تۇرۇپ ئويلاش جەريانىنى مەلۇم
قائىدە - تەرتىپ بويىچە ئېلىپ

بېرىشىڭىزنى ئىمكانىيەتكە ئىگە
قىلىدۇ. مەسىلەن، سىز
تۆۋەندىكىدەك سۆزلەرنى ناھايىتى
ئاسانلا قىلالايسىز:

- ھازىر ھەممىڭلار قارا
قالپىغىڭلارنى ئېلىۋەتىڭلار.
 - كېيىنكى بىر قانچە مىنۇت
ئىچىدە ھەممىڭلار قىزىل
قالپىغىڭلارنى كىيەيلى.
- تۆۋەندە مەن ئويلاشنىڭ ئالتە
خىل رەڭلىك قالپىقى توغرىسىدا

ئايىرىم - ئايىرىم توختۇلمەن.

(1) ئاق قالىپاق

بىر پارچە ئاق قەغەزنى ۋە
بېسىپ چىقارغان بىر ۋاراق
يازمىنى كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرۈپ
بېقىڭ. ئاق قالىپاق ئۇچۇر
توغرىسىدا بولۇپ، ئۇنى
ئىشلەتكەندە ھەممە ئادەم ئۆز
زېھنىنى ھەر خىل مۇناسىۋەتلىك
ئۇچۇرلارغا مەركەزلەشتۈرىدۇ. سىز
بېشىڭىزغا ئاق قالىپاقنى

كېيگەندە، تۆۋەندىكى سوئاللارغا
جاۋاب تېپىشقا تىرىشىسىز:

• بىزدە ھازىر قانداق ئۇچۇرلار
بار؟

• بىزگە يەنە قانداق ئۇچۇرلار
كېرەك؟

• بىزدە قانداق ئۇچۇرلار
كەمچىل؟

• بىز ئۆز-ئۆزىمىزدىن
قانداق سوئاللارنى سورىشىمىز
كېرەك؟

• بىزگە زۆرۈر بولغان ئۇ
ئۇچۇرلارغا بىز قانداق ئېرىشىمىز؟
بۇ يەردە كۆزدە تۇتۇلغان ئۇچۇر
توغرا - خاتالىغىنى تەكشۈرۈپ
ئېنىقلىغىلى بولىدىغان ئېنىق
پاكت بىلەن سانلىق
مەلۇماتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
شۇنداقلا پىكىر ۋە ھېسسىياتقا
ئوخشاش يۇمشاق ئۇچۇرلارنىمۇ ئۆز
ئىچىگە ئالىدۇ. ئەگەر سىز
ئۆزىڭىزنىڭ ھېسسىياتىنى بايان

قىلىسىڭىز، ئۇ قىزىل قالپاققا تەۋە
بولىدۇ. ئەمما سىز باشقىلار
تەسۋىرلىگەن ھېسسىياتنى بايان
قىلىسىڭىز، ئۇ ئاق قالپاققا تەۋە
بولىدۇ.

ئاق قالپاق باسقۇچىدا ئەگەر
ئىككى پارچە ئۇچۇر بىر-بىرىگە
ئوخشىمايدىغان بولۇپ چىقىپ
قالسا، ئۆز-ئارا مۇنازىرلىشىشكە
يول قويۇلمايدۇ. ھەر ئىككى ئۇچۇر
ئوخشاش دەرىجىدە مۇئامىلە

قىلىنىپ، ئۇچۇرلار جۇغلانمىسىغا
كىرگۈزىلىدۇ. پەقەت بۇ ئىككى
ئۇچۇردىن بىرنى تاللاشقا مەجبۇرى
بولۇپ قالغاندىلا ئۇلاردىن بىرسى
تاللىنىلىدۇ.

ئاق قالىپاق بىر ئويلاش
جەرياننىڭ ئەڭ دەسلەپتە
كىيلىدىغان بولۇپ، بۇنىڭدىن
كېيىن ئېلىپ بېرىلىدىغان ئاشۇ
بىر ئويلاش جەرياننىڭ ئارقا
كۆرىنىشى بولۇش رولىنى ئوينايدۇ.

ئاق قالپاقنى بىر ئويلاش
جەرياننىڭ ئەڭ ئاخىرىدا
چىقىرىلغان قارارلارنى باھالاپ
كۆرۈش ئۈچۈن ئىشلەتسىمۇ
بولدۇ. مەسىلەن، سىزنىڭ
تەكلىپلىرىڭىز ھازىرغىچە
يىغىلغان ئۇچۇرلارغا ئۇيغۇن
كېلەمدۇ؟

ئاق قالپاق نېتىرال كېلىدىغان
بولۇپ، ئۇ شۇ چاغدا مەۋجۇت بولۇپ
تۇرغان دۇنيا ئۈستىدە دوكلات

بېرىدۇ. ئاق قالپاق يېڭى
ئىدىيىلەرنى بەرپا قىلىشقا
ئىشلىتىلمەيدۇ. لېكىن ئۇنى
ھازىر ئىشلىتىۋاتقان ياكى
بۇرۇن ئىشلىتىپ باققان
ئىدىيىلەرنى دوكلات قىلىشقا
ئىشلەتسە بولىۋېرىدۇ.

ئاق قالپاقنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر
قىسمى كەمچىل بولغان ۋە زۆرۈر
بولغان ئۇچۇرلارنى تېپىپ
چىقىشتىن ئىبارەت. ئۇ سورۇلۇشقا

تەڭشەك بولغان سوئاللارنى
ئېنىقلاپ چىقىدۇ. شۇنداقلا زۆرۈر
بولغان ئۇچۇرلارنى قولغا
كەلتۈرۈشنىڭ ۋاسىتىلىرىنى تېپىپ
چىقىدۇ. ئاق قالىق زۆرۈر بولغان
ئۇچۇرلارنى تېپىپ چىقىش ۋە
تېز تېز چىقىش ئۇچۇر
ئىشلىتىلىدۇ.

(2) قىزىل قالىق

قىزىل رەڭ ئادەمگە ئوت،
ئىسسىقلىق ۋە ھېسسىياتنى

ئەسلىتىدۇ. قىزىل قالپاق
باسقۇچىدا، كىشىلەرگە ئۆز
ھېسسىياتى، كەيپىياتى ۋە بىۋاسىتە
تۇيغۇسىنى ئەركىن ئىپادىلەشكە
پۇرسەت بېرىلىدۇ. بىر نورمال
خىزمەت مۇزاكىرىسىدە سىزنىڭ
ھېسسىياتىڭىزنىڭ ئېلىپ
بېرىلىۋاتقان مۇزاكىرە بىلەن
ئارىلىشىپ كېتىشىگە يول
قويۇلمايدۇ. بىر قارار چىقىرىش
يىغىنىدا قىزىل قالپاقنى

كېيگەندە بولسا، سىز ئۈچۈن ئۆز
ھېسسىياتىڭىز، كەيپىياتىڭىز ۋە
بىۋاسىتە تۇيغۇ-ئۇلىرىڭىزنى
ئەركىن - ئازادە ئوتتۇرىغا
قويۇدىغانغا بىر مەخسۇس پۇرسەت
يارىتىپ بېرىلىدۇ.

بىۋاسىتە تۇيغۇ نۇرغۇن ئەمىلىي
تەجرىبىلەرگە ئاسانلانغان بولشى
مۇمكىن. ھېسسىيات، كەيپىيات ۋە
بىۋاسىتە تۇيغۇلارنى ئىپادىلەشنىڭ
مۇنداق مىساللىرى بار:

- مېنىڭچە ماۋۇ كىشى مۇشۇ
ۋەزىپىگە ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدۇ.
- مېنىڭچە بۇ ئىشتا
تەۋەككۈلچىلىك بەكلا ئېغىر.
- مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە
بۇنداق چۈشەندۈرۈش بەك
مۇرەككەپ بولۇپ كېتىدۇ.
- يوقۇرقىدەك ھېسسىياتلارنىڭ
پايدىسى بار. لېكىن بىۋاستە
تۇيغۇنىڭ دائىم توغرا بولۇشى
ئاتايىن. دۇنياغا مەشھۇر

ئېينىشتېيننىڭ بىۋاسىتە
تۇيغۇسىمۇ ھېسسىياتنىڭ
ئېنىقسىزلىق پرىنسىپىنى ئىنكار
قىلغاندا خاتا بولۇپ چىققان
ئىدى.

قىزىل قالپاقنى كىيگەندە ھەر
بىر ئادەم ئۆزىنىڭ بىر قاتار
ھېسسىياتنى ئىپادىلىسە بولىدۇ.
ئاشۇنداق ھېسسىياتنى
ئىپادىلەشكە ئىشلىتىدىغان
سۆزلەردىن مۇنداقلىرى بار:

- مېنىڭ بۇ ئىشقا ناھايىتى يوقۇرى قىزغىنلىغىم بار.
- مەن بۇ ئىشنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىمەن.
- مەن بۇ ئىشقا نىسبەتەن نېتىرال پوزىتسىيىدە بولىمەن .
- مەندە بۇ ئىشقا نىسبەتەن بىر ئېنىق ئىدىيە يوق.
- مەن بۇ ئىشقا دېگەندەك ئىشەنچ قىلالمايمەن.
- مەن بۇ ئىشقا نىسبەتەن

بىر مۇرەككەپ تۇيغۇدا
بولسا تىمەن.

• مەن بۇ ئىش ئۈچۈن ئانچە
خوشال ئەمەس.

• مەن بۇ ئىشنى ئانچە
ياخشى كۆرۈپ كەتمەيمەن.

• مەن بۇ ئىشقا ناھايىتى
ئۆچ، ۋە باشقىلار.

ھېسسىياتنى ئىپادىلەش
ئۇسۇلى ئوخشىمىغان مىللەت ۋە
ئوخشىمىغان مەدەنىيەت ئۈچۈن

ئوخشاش بولمايدۇ. مەسىلەن،
ياپونلۇقلار ئۆز ھېسسىياتىنى
"مەن بۇ ئىش توغرىسىدا چوقۇم
بىر ئويلۇنۇپ باقمىسام بولمايدۇ."
دېگەندەك سۆزلەر بىلەن مۇلايىم
ئىپادىلەيدۇ. ئامېرىكىلىقلار
بولسا ئۆز ھېسسىياتىنى "بۇ بىر
ناھايىتى قاملاشمىغان پىكىر
ئىكەن." دېگەندەك سۆزلەر بىلەن
كۈچلۈك ھالدا ئىپادىلەيدۇ.
ئۇيغۇرلاردا بولسا ئۆز

ھېسسىياتنى ئەينەنەن
ئىپادىلىمەيدىغان ئەھۋاللار
خېلىلا ئېغىر.

قىزىل قالىقنى كېيگەندە، ئۆز
ھېسسىياتنى چۈشەندۈرۈش ياكى
ئۆز ھېسسىياتنىڭ توغرىلىغىنى
ئىسپاتلاشنىڭ ھاجىتى يوق.
ئۇنىڭ ئەكسىچە، يىغىن
باشقۇرغۇچى ئۇنداق ئەھۋاللارنىڭ
يۈز بېرىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى
كېرەك. ئۇنداق قىلمىغاندا

كشلهر پەقەت تـوـغـرا
ئىكەنلىگىنى ئىسپاتلىيالايدىغان
ھېسسىياتنىلا ئوتتۇرىغا قويۇپ،
باشقا ھېسسىياتنى دىگىلى
ئۇنىمايدۇ. شۇڭلاشقا مۇزاكىرىنىڭ
بۇ باسقۇچىدا ھەر بىر ئادەم ئۆز
ھېسسىياتىنى ئەينەن ئوتتۇرىغا
قويىشى كېرەك.

قىزىل قالپاقنى بىر قارار
چىقىرىش يىغىنىڭ ئەڭ ئالدىدا
بىر قېتىم ۋە ئەڭ ئاخىرىدا بىر

قېتىم ئىشلەتسىمۇ بولىدۇ. ئەڭ دەسلەپتە ئىشلەتكەندە قىلماقچى بولغان ئىشقا نىسبەتەن ھەر بىر ئادەم ئۆزىنىڭ ئەڭ دەسلەپكى ھېسسىياتىنى ئوتتۇرىغا قويدۇ. ئەڭ ئاخىرىدا بولسا كىشىلەرنىڭ ھېسسىياتىدا ئۆزگىرىش بولغان - بولمىغانلىغىنى ئوتتۇرىغا قويدۇ.

قىزىل قالپاق دائىم بىر ئالاھىدە ئىدىيە ياكى بىر ئالاھىدە

ئەھۋالغا قارىتا ئىشلىتىلىدۇ.
شۇڭا قىزىل قالپاقنى
ئىشلەتكەندە، ئۇنىڭ نىمىگە
قارىتا ئىشلىتىۋاتقانلىقى
ناھايىتى ئېنىق بولشى كېرەك.
قىزىل قالپاق بىلىم تەلەپ
قىلىدىغان ھېسسىياتلارغىمۇ
قوللىنىلىدۇ. مەسىلەن:

- مېنىڭچە بۇ ئىدىيەنىڭ
خېلى زور يوشۇرۇن كۈچى بار.
- بۇ ئىدىيە ناھايىتى

قىزىقارلىق ئىكەن.

• بۇ ئىدىيە ناھايىتى
ئۆزگىچە ئىكەن.

قىزىل قالپاقنى ئىشلەتكەن
ۋاقتتا، يىغىنغا
قاتناشقۇچىلارنىڭ ھەممىسىنىڭ
ئۆز ھېسسىياتىنى بايان قىلىش
مەجبۇرىيىتى بار بولۇپ، ھېچ
كىمنىڭ "بىرسى ئۆتۈپ كەتسۇن"
دېيىشىگە يول قويۇلماسلىقى
كېرەك. قىزىل قالپاقنىڭ

مەقسىدى شۇ ۋاقتتا مەۋجۇت
بولغان ھېسسىياتنى ئەينەن بايان
قىلىش بولۇپ، مەلۇم بىر
ھۆكۈمنى چىقىرىشقا مەجبۇرلاش
ئەمەس.

(3) قارا قالپاق

قارا قالپاق ئەڭ كۆپ
ئىشلىتىلىدىغان ۋە ئەڭ مۇھىم
قالپاق بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. ئۇ
ئېھتىياتچانلىق ۋە پەخەسلىككە
ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئۇ بىزنى

قانۇنسىز، خەتەرلىك، پايدا
يەتكۈزمەيدىغان، ھاۋانى
بۇلغايدىغان ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش
ئىشلارنى قىلىشتىن توسايدۇ.

قارا قالپاق ئۆزىنى ساقلاپ
قېلىش (ئىنگلىزچە "سۇرۇۋال")
قالپىقى بولۇپمۇ ھېساپلىنىدۇ.
ھەر بىر ھاياتىۋان قايىسى
يىمەكلىكنىڭ زەھەرلىك
ئىكەنلىگىنى، يىرتقۇچ ھاياتىۋاننىڭ
ئۆزىگە كەلتۈرىدىغان خەتەرنىڭ

ئىشارەتلىرىنى كۆرۈپ
چۈشىنىدىغان بولشى كېرەك. بىز
ئۆزىمىزنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن
ئېھتىياتچان بولشىمىز كېرەك.
قانداق ئىشلاردىن ساقلىنىش
كېرەكلىگىنى، قايسى ھەرىكەتنىڭ
ئۈنۈم بەرمەيدىغانلىغىنى
بىلىشىمىز كېرەك. بىز مانا
مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق
ئۆزىمىزنى ساقلاپ قالغىمىز.
ئۆزىمىزنىڭ تەسەۋۋۇرغا قانچىلىك

باي بولش شىمىزدىن قەتئى نەزەر،
بەزىدە بىرەر ئەخمىقانى خاتالىق
ئۆتكۈزۈپ قويۇش بىلەن ئۆزىمىزنى
پۈتۈنلەي بەربىيات
قىلىۋېتىشىمىز مۇمكىن.

قارا قالپاق تەنقىدى
ئويلاشنىڭ ئاساسى بولۇپ، غەرب
مەدەنىيىتىنىڭمۇ ئاساسى بولۇپ
ھېساپلىنىدۇ. ئۇ نىمىنىڭ
ئۆزىمىزنىڭ بايلىق مەنبەسىگە،
بىزنىڭ سىياسىتىمىزگە، بىزنىڭ

ئىستراتىگىيىمىزگە، بىزنىڭ
خىزمەت ئەخلاقىمىزغا، ۋە بىزنىڭ
قىممەت قارىشىمىزغا مۇۋاپىق
كەلمەيدىغانلىغىنى كۆرسۈتۈپ
بېرىدۇ.

ئالتە قالىپاق بويىچە ئويلاش
ئۇسۇلىنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى، قارا
قالپاق كىيىلگەندە، ئويلاش
جەريانىغا قاتنىشىۋاتقان ھەممە
ئادەملەرگە ئەڭ يوقۇرى دەرىجىدە
ئېھتىياتچان بولىدىغان ۋە ئەڭ

يوقۇرى دەرىجىدە تەنقىدى
پۇزۇتسىيەدە بولىدىغان بىر ۋاقىت
ياكى پۇرسەت يارىتىپ بېرىلىدۇ.
ئەمما بېرىلگەن بۇ ۋاقىتنىڭ
سىرتىدا بولسا ھەر بىر نۇقتا
ئۈستىدە تەنقىدى پۇزۇتسىيەدە
بولۇشقا يول قويۇلمايدۇ.

قىسقىسى، قارا قالپاق
ئېھتىياتچانلىقنى كۆزدە تۇتىدۇ.
بىر تەكلىپ ئۈستىدە مۇزاكىرە
ئېلىپ بېرىپ مەلۇم بىر باسقۇچقا

كەلگەندە، بىز ئۇنىڭ
تەۋەككۈلچىلىكى، خەتىرى،
توسقۇنلىقى، يۇشۇرۇن مەسلىسى
ۋە پايدىسىز تەرىپى ئۈستىدە
ئويلۇنىشىمىز كېرەك. بىر
تەكلىپنىڭ قاراڭغۇ تەرىپى
توغرىسىدا تولۇق ئويلانماي تۇرۇپ
ئۇنى ئىجرا قىلىش بىر ئۇچىغا
چىققان ئەخمەقلىك بولۇپ
ھېساپلىنىدۇ. قارا قالپاق بىزنى
خەتەر ۋە قىيىنچىلىقتىن ساقلاپ

قالدۇ. ئۇ بىزگە دىققەت قىلىشقا
تېگىشلىك ئىشلارنى كۆرسىتىپ
بېرىدۇ.

(4) سېرىق قالپاق

سېرىق رەڭ بىزگە قۇياش
نۇرىنى، ئۈمىد-دۆڭلۈكنى
ئەسلىتىدۇ. بىر تەپەككۈرچى
سېرىق قالپاقنى كىيگەندە پۈتۈن
ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگەن
تەكلىپنىڭ بارلىق پايدىلىق
تەرىپىنى تېپىپ چىقىشقا، قانداق

قىلغاندا بۇ بىر ئىدىيەنى
ئەمىلىيەتكە ئايلاندۇرغىلى
بولدىغانلىغىنى ئويلاپ چىقىشقا
تىرىشدۇ.

سېرىق قالپاقنى ئىشلىتىش
قارا قالپاقنى ئىشلىتىشكە
قارىغاندا سەل تەسەراق. ئادەم
مېڭىسىدە بىزنىڭ خەتەردىن
ساقلىنىشىمىزغا ياردەم
بېرىدىغان بىر تىببىي مېخانىزم
مەۋجۇت بولىدۇ. ئەمما سېرىق

قالپاق ئۈچۈن بۇنداق مېخانىزم
مەۋجۇت ئەمەس. شۇڭلاشقا كۆپ
ساندىكى كىشىلەر سېرىق
قالپاققا قارىغاندا قارا قالپاقنى
ئىشلىتىشكە ئۈستىراق كېلىدۇ.
بىز ئۆزىمىزدە "قىممەت
سەزگۈرگىلى" نى
يېتىلدۈرىشىمىزگە توغرا كېلىدۇ.
بۇنىڭ مەنىسى بىز قىلغان
ئىشىمىزنىڭ خەتىرىگە قانچىلىك
سەزگۈر بولغان بولساق، ئۇنىڭ

قىممىتىگىمۇ شۇنچىلىك سەزگۈر
بولشىمىز كېرەك، دېگەندىن
ئىبارەت. بۇنداق ئادەتنى
ئەمىلىيەت جەريانىدا
يىتىلدۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ.

سېرىق قالپاقنىڭ قىممىتى
ناھايىتى يوقۇرى بولۇپ، ئۇ
كىشىلەرنى قىلماقچى بولغان
ئىشنىڭ قىممىتىنى بىر قېتىم
دەڭسەپ كۆرۈشكە مەجبۇرلايدۇ.
بەزىدە سىز ئۈچۈن ئۇنچىۋالا

قىزىقارلىق كۆرۈنمىگەن بىر ئىش
ناھايىتى يوقۇرى قىممەتكە ئىگە
بولۇپ چىقىپ قالىدۇ. ئەگەر بىز
قاتتىق ئىزدىنىدىغان بولساق،
كىشىلەرنى ئانچە جەلپ
قىلالمىغان ئىددىيەلەرنىڭ
ئىچىدىنمۇ بەلگۈلۈك قىممەتكە
ئىگە ئىددىيەلەر چىقىپ قالىدۇ.
سېرىق قالپاقنىڭ لوگىكىلىق
ئاساسى بولمىشى، يەنى ھەر بىر
ئىدىيەنىڭ قىممىتى بەلگۈلۈك

ئاساسلار ئارقىلىق
مۇئەييەنلەشتۈرۈلۈشى كېرەك.
ئۇنى ئىشلەتكەندە، مۇنداق
سوئاللارغا جاۋاب تېپىش كېرەك:

• ئۇنىڭ قىممىتى نېمە؟

• ئۇ كىم ئۈچۈن؟

• ئۇ قانداق شارائىت ئاستىدا

پايدا بېرىدۇ؟

• ئۇنىڭ قىممىتى قانداق

ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ؟

• ئۇنىڭ باشقا قىممەتلىرىمۇ

بارمۇ؟

قىسقىسى، سېرىق رەڭ قۇياش
نۇرى، يورۇقلۇق ۋە ئۈمىدۋارلىقنىڭ
سىمۋولى بولۇپ، سېرىق قالپاق
بويىچە ئويلاش ئىجابى ۋە
پايدىلىق تەرەپلىرىنى ئويلاشنى
كۆرسىتىدۇ. خۇددى قارا قالپاق
بىر تەكلىپنىڭ سەلبىي
تەرەپلىرىنى باھالاپ چىقىشنى
كۆرسەتكەندەك، سېرىق قالپاق
بىر تەكلىپنىڭ ئىجابىي

تەرەپلىرىنى، يەنى قىممىتىنى ۋە
پايدىسىنى تېپىپ چىقىشنى
كۆرسىتىدۇ.

(5) يېشىل قالپاق

يېشىل رەڭ يېڭى يوپۇرماق ۋە
يېڭى شاخلارنىڭ رەڭگى بولۇپ، ئۇ
ئادەمگە زىرائەتلەرنى، ئۆسۈشنى،
ۋە ئېنېرگىيىنى ئەسلىتىدۇ. ئۇ
ئادەمنىڭ ئىجاتكارلىقىغا ياكى
يېڭىلىق يارىتىش ئىقتىدارىغا
ۋەكىللىك قىلىدۇ. يېشىل

قالپاقنى كىيگەندە، بىز يېڭى
ئىدىيىلەرنى ئىلگىرى سۈرىمىز.
بىز ئۈچۈن مەۋجۇت بولغان بارلىق
تاللاشلارنى ئوتتۇرىغا قويىمىز.
تەكلىپ قىلىنغان ئىدىيىلەرنى
ئۆزگەرتىمىز ۋە ياخشىلايمىز.

يېشىل قالپاقنىڭ بىر
ئالاھىدىلىكى، بۇ قالپاق
كىيىلگەن ۋاقىتتا، يىغىنغا
قاتناشقان بارلىق كىشىلەر ئۈچۈن
مۇزاكىرە قىلىنىۋاتقان ئىش

ئۈستىدە مەخسۇس يېڭىلىق
يارىتىش پەللىسىدە تۇرۇپ ئويلاش
پۇرسىتى يارىتىپ بېرىلىدۇ. بۇ
ۋاقتتا ھەر بىر ئادەم ئۆزى ئويلاپ
تاپقان يېڭى ئىدىيىلەرنى
ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئەگەر يېڭى
ئىدىيىسى بولمىسا ئاۋاز
چىقارماي جىم ئولتۇرىدۇ. ئادەتتە
كىشىلەر ھېچ ئىش قىلماي جىم
ئولتۇرۇشنى ئانچە خالاپ كەتمەيدۇ.
شۇڭا ئۇلار ئۆزىنىڭ

ئىجاتكارلىغىنى ئىشقا سېلىپ،
يېڭى ئىددىيلەرنى ئوتتۇرىغا
قويۇش يولىدا توختىماي
تېرىشىدۇ. يېڭىلىق يارىتىش
تەپەككۈر قىلىشنىڭ مۇھىم بىر
تەركىۋى قىسمى بولغاچقا،
يېشىل قالپاق ئويلاش
قالپاقلارنىڭ ئىچىدە ئىنتايىن
مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ.

كىشىلەر باشقىلار ئۆزىدىن
ئۈمىد قىلغان ئىشلارنى قىلىشقا

بەكراق ئىنتىلىدۇ. يېشىل قالپاق
كېيىلگەن ۋاقتتا، يىغىنغا
قاتناشقان بارلىق كىشىلەردىن
يېڭىلىق يارىتىش تەرىقىسىدە
تەپەككۈر قىلىش ئۈمىد قىلىنغان
بولغاچقا، ھەممەيلەن يېڭىلىق
يارىتىشقا تىرىشىدۇ. نەتىجىدە
بۇرۇن ئۆزىنى ئانچە يېڭىلىق
ياراتقۇچى ھېساپلىمايدىغان
كىشىلەرمۇ بىرەر يېڭى ئىددىيىنى
ئويلاپ چىقىشقا پۈتۈن كۈچى

بىلەن تىرىشىدۇ. شۇنىڭ بىلەن
ئۆز-ئۆزىگە بولغان ئىشەنچسىمۇ
كۈچىيىپ، بىر دەمدىن كېيىن
ئۇلارمۇ باشقىلاردەكلا يېڭىلىق
يارىتىشقا ماھىر كىشىلەردىن
بولۇپ قالىدۇ.

يېشىل قالپاق كېيىلگەندە،
كىشىلەرنىڭ ھەممە
مۇمكىنچىلىكلەرنى ئوتتۇرىغا
قويىشىغا يول قويىلىدۇ.
مۇمكىنچىلىكنىڭ تەپەككۈر

قىلىشتىكى رولى ئىنتايىن چوڭ بولۇپ، بۇنى كىشىلەر ئاسانلىقچە تونۇپ يېتەلمەيدۇ. مۇمكىنچىلىك بولمىسا ئالغا ئىلگىرىلەش بولمايدۇ. ئىككى مىڭ يىلنىڭ ئالدىدا جۇڭگونىڭ تېخنىولوگىيەسى غەربنىڭكىگە قارىغاندا جىق تەرەققىي قىلىپ، ئاندىن ئۇلارنىڭ تەرەققىياتى پۈتۈنلەي توختاپ قالغان. كۆپۈنچە كىشىلەر بۇنداق بولۇشنىڭ

سەۋەبى جۇڭگولۇقلار ئىلمىي
پەرەزلەرنى تەرەققىي
قىلدۇرماسلىقتىن بولغان، دەپ
چۈشەندۈرىدۇ. ئىلمىي پەرەز ۋە
مۇمكىنچىلىكلەر روھىي يۇمشاق
دېتاللارنىڭ ئەڭ ئاچقۇچلۇق بىر
قىسمى بولۇپ، ئەگەر ئۇلار
بولمايدىكەن تەرەققىياتمۇ
مۇمكىن بولمايدۇ.

بىر ئىشنى ئېلىپ بېرىشتىكى
قەدەم - باسقۇچلار ئۈستىدىكى

تەكلىپلەرمۇ مۇشۇ يېشىل قالپاق
باسقۇچىدا ئوتتۇرىغا قويلىدۇ—
"بىز ماۋۇ ئىشنى، ياكى ماۋۇ
ئىشنى، ياكى ماۋۇ ئىشنى
قىلالايمىز." قارا قالپاق
باسقۇچىدا
ئوتتۇرىغا قويۇلغان بىر قىسىم
قىيىنچىلىقلارمۇ مۇشۇ يېشىل
قالپاق باسقۇچىدا ھەل قىلىنىدۇ.
يەنى يېشىل قالپاق باسقۇچىدا
بەزى قىيىنچىلىقلاردىن
ساقلىنىش ئۈچۈن بەزى

ئىدىيىلەرنى ئۆزگەرتسە بولىدۇ.
يېشىل قالپاق باسقۇچىدا
بۇرۇنقىدىن باشقا يېڭى
ئىدىيىلەرگە بولغان ئەھتىياجنى
تەشەببۇس قىلىشقا بولىۋېرىدۇ.
ئەگەر يېشىل قالپاق ناھايىتى
كۆپ يېڭى ئىدىيىلەر ۋە
مۇمكىنچىلىكلەرنى كەلتۈرۈپ
چىقارغان بولسا، يېشىل قالپاق
باسقۇچىدا ئۇلارنىڭ ھەممىسى
ئۈستىدە مۇھاكىمە ئېلىپ

بېرىشقا ۋاقىت يېتىشمەسلىكى
مۇمكىن. بۇنداق ئەھۋالدا قىزىل
قالپاقتىن پايدىلىنىپ، مەلۇم بىر
ئەھۋالغا ئەڭ ئۇيغۇن كېلىدىغان
ئىدىيىلەرنى تاللاپ بىكىتسىمۇ
بولدۇ.

قىسقىسى، يېڭىلىق يارىتىش
تەرىقىسىدە تەپەككۇر قىلىش
مۇنداق ساھەلەرنى ئۆز ئىچىگە
ئالىدۇ:

• يېڭى ئىددىيە، يېڭى

چۈشەنچە ۋە يېڭى ئۇقۇم.

• يېڭى ئىددىيلەرنىڭ
مەقسەتلىك ھالدا ۋۇجۇتقا
كەلتۈرۈلىشى.

• پايدىلىنىشقا بولىدىغان
باشقا يول ۋە باشقا ئۇسۇللار.
• ئۆزگىرىشلەر.

• بىر مەسىلىنى ھەل
قىلىشنىڭ يېڭى ئۇسۇللىرى.
يېڭىلىق يارىتىش دېگىنىمىز
قابىلىيەتمۇ، تالانتىمۇ، ياكى

كشلىكمۇ (ئىنگلىزچە
"پەرسونالىتى")؟ بۇ سوئالنىڭ
توغرا جاۋابى، يېڭىلىق يارىتىش
دېگەن قابىلىيەت، تالانت ۋە
كشلىكنىڭ بىرىكمىسىدىن
ئىبارەتتۇر. ئەگەر سىز ئۆزىڭىزنىڭ
يېڭىلىق يارىتىش قابىلىيىتىنى
ئۆستۈرۈشكە تىرىشمىسىڭىز، ئۇ
پەقەت سىزنىڭ تالانتىڭىز بىلەن
كشلىك مېجەزىڭىزگە باغلىق
نەرسە بولۇپ قالىدۇ. شۇڭلاشقا

سىز ئۆزىڭىزنىڭ يېڭىلىق
ييارىتىش ئىقتىدارىڭىزنى
ئۆستۈرۈش يولىدا مەقسەتلىك
ھالدا تىرىشچانلىق
كۆرسىتىشىڭىز كېرەك. شۇنىمۇ
ئەستە تۇتۇش كېرەككى،
بەزىلەرنىڭ يېڭىلىق ييارىتىش
ئىقتىدارى باشقىلارنىڭكىن
ئۈستۈنرەك بولىدۇ. بۇ خۇددى
بەزىلەر مۇز تېپىلىشتا
باشقىلاردىن ئۈستۈنرەك تۇرغىنى

بىلەن ئوخشاش. ئەمما مۇتلەق
كۆپ ساندىكى كىشىلەر مەخسۇس
تىرىشچانلىق كۆرسىتىش
ئارقىلىق ئۆزىنىڭ يېڭىلىق
يارىتىش ئىقتىدارىنى ئۆزىنىڭ
ئىھتىياجىدىن چىقالايدىغان
دەرىجىگىچە ئۆستۈرەلەيدۇ. بۇ
جەھەتتە "پاراللېل ئويلاش"
ئۇسۇلى ئىنتايىن مۇھىم رول
ئوينايدىغان بولۇپ، قىزىققان
ئوقۇرمەنلەر مېنىڭ "ئوڭ مېڭە

بىلەن سول مېڭە " دېڭەن
يازمامنى بىر قېتىم ئوقۇپ باقسا
بولدۇ.

كشىلەر قالايىمقان سۆزلەر
ئارقىلىق يېڭى ئىددىينى ئويلاپ
تېپىش ئۇسۇلىنىمۇ تېپىپ
چىققان. بۇ ئۇسۇلنى ھەر قانداق
ئويلاش جەريانىدا ئىشلەتسە ئۇنۇم
بېرىدىغان بولۇپ، مەلۇم بىر
يىغىندا كشىلەر يېڭى ئىددىيە
تېپىشتا قىيىنالىغان ۋاقىتتا تېخىمۇ

ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ. مەسىلەن،
سىز شىركىتىڭىزنىڭ بىر
رەھبەرلەر يىغىنىدا ئۆز
شىركىتىڭىز ئۈچۈن بىر يېڭى
مەھسۇلات ئويلاپ تاپماقچى. بۇنىڭ
ئۈچۈن سىز ئالدى بىلەن يىغىنغا
قاتناش—قۇچىلاردىن 20-30 دانە
قالايمىقان سۆزلۈكلەرنى ئوتتۇرىغا
قويۇشنى سورايسىز، ھەمدە ئۇ
سۆزلۈكلەرنى بىر قەغەز تاختايغا
يېزىپ چىقىسىز. بۇ سۆزلۈكلەر

مۇنداق سۆزلۈكلەر بولشى
مۇمكىن: سوپۇن، كۆمۈر، بۈركۈت،
چاشقان، تۆگە، تاكسى، بۇلۇت،
خاتىرە، ۋاھاكازالار. ياكى بۇ
سۆزلۈكلەرنىڭ ھەممىسى
ئوخشاش بىر ھەرىپ بىلەن
باشلىنىدىغان بولسىمۇ بولىدۇ.
مەسىلەن، بۈركۈت، بۇلۇت، بۆشۈك،
بۇغداي، بوۋاق، ۋاھاكازالار. بۇ
سۆزلۈكلەر بىر تاختايغا يېزىلىپ
بولغاندىن كېيىن، ھەممەيلەن

ئاشۇ سۆزلۈكلەرگە قاراپ تۇرۇپ،
يېڭى ئىددىيلەرنى ئويلاپ تاپىدۇ.

(6) كۆك قالپاق

كۆك قالپاق بىزگە كۆك
ئاسماننى ئەسلىتىدىغان بولۇپ،
ئۇ بىر ئىش ئۈستىدە ئومۇميۈزلۈك
ئويلۇنۇشقا، بىر ئىش ئۈستىدە
توغرا تەپەككۈر قىلىشقا
ۋەكىللىك قىلىدۇ.

كۆك قالپاق ئوركېسترنىڭ بىر
دىرىجورىغا، ياكى بىر كوماندىرىغا

ئوخشايدۇ. ئۇنى كېيگەن كىشى
قىلماقچى بولغان بىر ئىشنى
قايسى ۋاقتتا قىلسا توغرا ۋاقتتا
قىلغان بولىدىغانلىغى ئۈستىدە
توغرا قارار چىقىرىپ، قىلماقچى
بولغان ئاشۇ ئىشتىن ئەڭ ياخشى
نەتىجە چىقىرىشقا تىرىشىدۇ.
يەنى كۆك قالماق ئويلاش
جەرياننى مۇۋاپىق باشقۇرۇش،
ئۈنۈملۈك تەشكىللەش ۋە ياخشى
كونترول قىلىشقا ئىشلىتىلىدۇ.

كۆك قالپاقنى ئاشۇ يىغىننىڭ
باشلىغى، رەئىسى ياكى
باشقۇرغۇچىسى كىيىدىغان بولۇپ،
ئۇنى بىر مۇزاكىرە يىغىننىڭ ئەڭ
ئالدىدا ئىشلەتكەندە، يىغىن
باشقۇرغۇچى بۇ يىغىن نىمە ئۈچۈن
ئېچىلغانلىغى، ئۇنىڭدا نىمە
مەسىلە ھەل قىلىنىدىغانلىغى،
بۇ قېتىمقى ئويلاش جەريانىنىڭ
مەقسىدى نىمە ئىكەنلىگى، بۇ
ئويلاش جەريانى ئارقىلىق قانداق

مەقسەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلماقچى
ئىكەنلىگىنى ئوتتۇرىغا قويدۇ.
بۇ قېتىمقى يىغىندا ئويلاشنىڭ
ئالتە قالىپىنى قايسى تەرتىپ
بويىچە كىيىدىغانلىقىنىمۇ
ئوتتۇرىغا قويدۇ. يەنى كۆك
قالپاق بۇ قېتىمقى يىغىندىكى
ئويلاش ئىستراتىگىيىسىنى
بەلگۈلەيدۇ. يىغىن جەريانىدا
بولسا كۆك قالپاق يىغىننىڭ
قائىدە - تۈزۈمىنى ساقلاش،

كشىلەرنىڭ پەقەت شۇ ۋاقىت
ئۈچۈن بەلگۈلەنگەن قالىپاقنىلا
كېيىشىگە كاپالەتلىك قىلىش
قاتارلىق ئىشلارغىمۇ مەسئۇل
بولىدۇ. ئويلاش قالىپىنى يېڭى
بىر قالىپاققا ئۆزگەرتىشىمۇ
يىغىندىكىلەرگە كۆك قالىپاقنى
كېيگەن كىشى ئۇقتۇرىدۇ.

گەرچە كۆك قالىپاقنى پەقەت
يىغىن باشقۇرغۇچىسىلا
كېيىدىغان بولۇپ، بىر يىغىن

جەرياندا بۇ كىشى باشقا بىر
كىشىگە ئالماشتۇرۇلمايدىغان
بولسىمۇ، يىغىنغا قاتناشقۇچىلار
بۇ يىغىننى قانداق داۋاملاشتۇرۇش
ئۇسۇلى ئۈستىدە يېڭى
تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويسا
بولۇپرىدۇ.

يىغىننىڭ ئاخىرىدا كۆك
قالپاقلىق كىشى يىغىن
قاتناشقۇچىلىرىدىن بۇ يىغىندىن
قانداق نەتىجە چىقىرىش

كېرەكلىگىنى سورايدۇ. بۇ
يەردىكى نەتىجە بىر خۇلاسە،
يەكۈن، قارار، مەسىلىنى ھەل
قىلىشنىڭ بىر ئۇسۇلى، ياكى
شۇنىڭغا ئوخشاش باشقا بىر
نەرسە بولۇشى مۇمكىن. كۆك
قالپاقلىق كىشى يىغىن ئاخىرىدا
بۇ قېتىمقى يىغىندا ئانچە چوڭ
ئىلگىرىلەش بولمىغانلىغىنى
ئېتىراپ قىلىسىمۇ، ھەمدە
كېيىنكى قېتىم ئېلىپ بارىدىغان

ئۇلارنىڭ قەدەم -
باسقۇچلىرى، ياكى يەنە بىر
قېتىملىق ئويلاش يىغىنىنى
ئوتتۇرىغا قويسىمۇ بولىۋېرىدۇ.
قىسقىسى، كۆك قالىپنى
كىيگەندە تۆۋەندىكى ئۇلار
ئېلىپ بېرىلىدۇ:

• بۇ قېتىمقى ئويلاش يىغىنى
ئۈستىدە ئويلىنىش.

• بۇ قېتىمقى ئويلاش
يىغىنىنى قانداق ئېلىپ بېرىشنى

چۈشەندۈرۈش.

• بۇ قېتىمقى ئويلاش
جەرياننى تەشكىللەش.

• باشقا قالپاقلارنى
ئىشلىتىش جەرياننى كونترول
قىلىش

2. ئويلاشنىڭ ئالتە قالپىنى
ئىشلىتىش مىساللىرى

تۆۋەندە ئويلاشنىڭ ئالتە
قالپىنى قانداق ئىشلىتىش
ئۈستىدە بىر قانچە قىسقا

مىساللارنى كۆرسۈتۈپ ئۆتمەن.
شېركەت، ئىدارە، مەكتەپ،
تەشكىلات قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ
ھەممىسى داۋاملىق تۈردە بىر
ياكى بىر قانچە ئىشلار ئۈستىدە
مەمۇرىي ۋە تېخنىكىلىق
رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئىچىدە
قارار چىقىرىشقا مەجبۇرى بولۇپ
تۇرىدۇ. ئەگەر بىر شېركەتنى
مىسالغا ئالساق، ئۇلار دۇچ
كېلىدىغان بىر چوڭ مەسىلە

قايسى يېڭى مەھسۇلاتنى
تەرەققىي قىلدۇرۇپ ياساپ چىقىش
ئۈستىدە قارار ئېلىش. تۆۋەندىكى
چۈشەندۈرۈشنى ئاسان قىلىش
ئۈچۈن، بىز بىر شىركەت يېڭى
مەھسۇلاتتىن بىرنى ئىشلەپ
چىقارماقچى بولغاندا، بۇ بىر
مەھسۇلاتنى قانداق تاللاپ
بېكىتىشى كېرەك، دېگەن مىسال
ئۈستىدە توختىلايلى. شىركەت
باشلىغى ئۆزىنىڭ رەھبەرلىك

گۈرۈپپىسى ئىچىدە بۇ ئىشنى
تۆۋەندىكىدەك قەدەم باسقۇچلار
بويىچە ئېلىپ بارسا بولىدۇ.

(1) دەسلەپكى يىغىندا،

يىغىنغا قاتناشقانلارنىڭ

ھەممىسى ئۆزلىرى ئويلاپ چىققان

يېڭى مەھسۇلاتلارنى ئوتتۇرىغا

قويدۇ. بۇ كۆك قاپاقنى

كېيىنكى يېشىل قاپاق

باسقۇچىدۇر. بۇ باسقۇچتا پەقەت

يېڭى ئىددىيلەرلا ئوتتۇرىغا

قويلىدىغان بولۇپ، بۇ ئىدىيەلەر
ھەرگىزمۇ مۇزاكىرە قىلىنمايدۇ.
كېيىنكى قەدەم - باسقۇچلارنى
ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن،
بىر كىشى ئوتتۇرىغا چۈشكەن
يېڭى ئىدىيەلەرنى ئۆزلىگىدىن
تامغا چاپلىنىدىغان، ئولچىمى
50م خ 58م ئەتراپىدا
كېلىدىغان، كۆپ ۋاراقلىق قەغەز
تاختايغا يېزىپ ماڭسا ئەڭ
ياخشى. بۇ قەغەز تاختاي

ئىنگلىزچە "سەلف ستىكك تابلە
توپ پاد" دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ،
ئۇنى ئامېرىكىنىڭ "3م"
شىركىتىمۇ ئىشلەپ چىقىرىدۇ.

(2) ھەممە يېڭى ئىدىيىلەر
ئوتتۇرىغا چۈشۈپ بولغاندىن
كېيىن، يىغىن-
قاتناشقۇچىلىرىنىڭ ھەر بىرى
ئۇلارنىڭ ئىچىدىن پەقەت ئۈچ
يېڭى مەھسۇلاتقا بىلەت
تاشلايدۇ. بۇ بىلەت تاشلاش

مۇنداق ئېلىپ بېرىلسا ئەڭ
ئۈنۈملۈك بولىدۇ: يوقۇرقى
بىرىنچى قەدەمدە تەييار بولغان
قەغەز تاختا يىغىن
ئىشخانىسىنىڭ بىر تېمىغا
رەتلىك چاپلىنىدۇ. ئاندىن ھەر
بىر ئادەم ئورنىدىن قوپۇپ، ئۆزى
ئەڭ مۇۋاپىق كۆرگەن ئۈچ
مەھسۇلاتنىڭ ئىسمىنىڭ قېشىغا
دىيامېتىرى 1كىم دىن كىچىك
بولغان رەڭلىك شىلىملىك

قەغەزدىن بىرنى چاپلايدۇ (بۇنداق
قەغەزنى ئىنگلىزچە "كولور
ستىككەرس" دەپ ئاتايدىغان
بولۇپ، كۆپۈنچە كىچىك بالىلار ۋە
باشلانغۇچ مەكتەپ ئۈچۈن
ئىشلىتىلىدۇ).

(3) بىر ئادەم ھەر بىر
مەھسۇلات ئېرىشكەن بىلەتنى
ساناپ، ئۇ ساننى ئاشۇ
مەھسۇلاتنىڭ ئىسمىنىڭ قىشىغا
يازىدۇ. ھەممە بىلەت سانلىپ

بولۇنغاندىن كېيىن، ئەڭ كۆپ
بىلەتكە ئېرىشكەن ئۈچ
مەھسۇلات تاللىنىلىدۇ.

(4) ئۇنىڭدىن كېيىن، تاللانغان
ھەر بىر مەھسۇلات ئۈستىدە كۆك
قالپاقتىن باشقا بەش قالپاق
بويىچە سىستېمىلىق ھالدا
مۇھاكىمە - مۇزاكىرە ئېلىپ
بېرىلىدۇ. بۇ مۇزاكىرىنى ھەر بىر
مەھسۇلات ئۈچۈن ئايرىم - ئايرىم
ئېلىپ بېرىپ، ئوتتۇرىغا چۈشكەن

بارلىق پىكىر ۋە ئۇچۇرلارنى ئەڭ ياخشىسى يوقۇرىقىدەك قەغەز تاختايغا يېزىپ، تاختاي توشقاندا ئۇنى تامغا چاپلاپ ماڭغان ياخشى.

(5) ئۈچ مەھسۇلات ئۈستىدە بەش قالىپاق بويىچە ئويلۇنۇش تولۇق ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئەڭ ئاخىرىدا يىغىنغا قاتناشقۇچىلار بۇ ئۈچ مەھسۇلات ئىچىدىن پەقەت بىرنىلا تاللايدۇ.

بۇنداق بىر جەريان ئۈچۈن ئاز
دېگەندە بىر قانچە سائەت، كۆپ
بولغاندا بىر قانچە كۈن كېتىشى
مۇمكىن. بۇ ئويلاش جەريانىنى
ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن
يىغىنغا قاتناشقۇچىلارنىڭ سانى
ئەڭ ياخشىسى ئون كىشىدىن
ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.
ئەگەر ئادەم سانى ئۇنىڭدىن كۆپ
بولسا، ئۇلارنى بىر قانچە كىچىك
گۇرۇپپىغا بۆلۈپ، بۇ ئويلاش

جەرياننى ئاشۇ گۇرۇپپىلار بويىچە
پارالېل ئېلىپ بېرىش كېرەك.
ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپىنى
ئىشلىتىش تەرتىۋى مەلۇم بىر
ئويلاش جەريانى ئارقىلىق
يەتمەكچى بولغان مەقسەتنىڭ
ئوخشاشماسلىغىغا قاراپ ئوخشاش
بولمايدۇ. تۆۋەندە مەن ئۆزۈم
قاتناشقان ئىككى كۈنلۈك
لېكسىيىدە ئۈگەنگەن،
ئوخشىمىغان ئەھۋالغا قاراپ ئالتە

قالپاقنى قايسى تەرتىپتە
ئىشلىتىشكە ئائىت بىر قانچە
مىساللارنى سۆزلەپ ئۆتمەن.

ئىستراتىگىيىلىك پىلان
تۈزۈش: كۆك، سېرىق، قارا، ئاق،
كۆك، يېشىل، كۆك.

مەلۇم بىر ھەركەت ياكى
پىلاننىڭ نەتىجىلىرىنى باھالاش:
كۆك، قىزىل، ئاق، سېرىق، قارا،
يېشىل، قىزىل، كۆك.

مەلۇم بىر جەرياننى ياخشىلاش:

كۆك، ئاق، سېرىق، قارا، يېشىل،
قىزىل، كۆك.

يولۇققان بىر مەسىلىنى ھەل
قىلىش: كۆك، ئاق، يېشىل، قىزىل،
سېرىق، قارا، يېشىل، كۆك.

يېڭى ئىددىيە بەرپا قىلىش:
كۆك، ئاق، يېشىل، قىزىل، كۆك،
سېرىق، قارا، يېشىل، كۆك، قىزىل،
كۆك.

ھەر قانداق بىر ئادەمنىڭ مۇشۇ
يازمنى بىر قېتىم ئوقۇپلا

ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپىدىن
ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشنى ئۈگىنىپ
كېتەلىشى ناتايىن. لېكىن ھەر
بىر شىركەت ياكى تەشكىلات بىر
ئادەمنى مەخسۇس تەربىيەلەش
(مەسىلەن، ئىنگلىزچىنى پۇختا
بىلىدىغان بىر ئادەمگە دە
بونونىڭ ئەسلىدىكى كىتابىنى
ئوقۇپ تولۇق ئۆزلەشلەشتۈرۈشنى
تاپشۇرۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئاشۇ
كىشىنى ئالتە قالىپاق بويىچە

ئويلاش جەريانغا مەسئۇل
قىلىش)، ياكى بىر گۇرۇپپا ئادەم بۇ
ئۇسۇلنى ھەر قېتىم ئىشلىتىپ،
ئۈزۈلدۈرمەي پىراكتىكا قىلىش
ئارقىلىق، ئىلمىيلىكى ۋە ئۈنۈمى
ھازىرغىچە تولۇق ئىسپاتلانغان بۇ
ئۇسۇلدىن تولۇق پايدىلىنىدىغان
دەرىجىگە يېتەلشى پۈتۈنلەي
مۇمكىن.

3. ئاخىرقى سۆز

ئەگەر بىر گۇرۇپپا ئادەم مەلۇم

بىر مەنزىلگە ماشىنا ھەيدەپ
بارماقچى بولۇپ، ماشىنىدىكى
كىشىلەر ئۇ يەرگە بارىدىغان
يولنى پەقەت ئازراقلا بىلسە، ئۇ
مەنزىلگە بارىدىغان يولنى
تاللاشتا نۇرغۇن تالاش - تارتىشلار
يۈز بېرىشى مۇمكىن. ئەمما، ئەگەر
ئۇلاردا بىر يول خەرىتىسى بار
بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەممە يوللار، ئۇ
يوللاردىكى قاتنىشماش
قىستاڭچىلىقى ئەھۋالى، ۋە يول

يۈزىنىڭ سۈپىتى قاتارلىق
ئۇچۇرلار بولسا، ئۇلار ئەڭ ياخشى
يولنى تالاش تارتىشىز ناھايىتى
ئاسانلا تاللىۋالالايدۇ. بۇنداق
ئەھۋالدا بۇ بىر گۇرۇپپا ئادەملەر
ئۈچۈن قايسى يولنى تاللاش
ناھايىتى تېزلا ئايدىڭلىشىپ
كېتىدۇ. ئويلاشنىڭ ئالتە
قالپىغىمۇ دەل ئاشۇنداق رولنى
ئوينايدۇ. بىر ئويلاش جەريانىنى
ئالتە قالپاق بويىچە ئېلىپ

بارغاندا، ئەڭ ئاخىرىدا قانداق
قارار چىقىرىش يىغىنغا
قاتناشقۇچىلارنىڭ ھەممىسىگە
ئىنتايىن ئاسانلا ئايدىڭلىشىپ
كېتىدىغان بولۇپ، بىر توغرا قارار
ئۆزلىكىن ۋۇجۇتقا كېلىدۇ. بىز
ئادەتتە بىر ئىش توغرىسىدا ئۆز
ئالدىمىزغا قارار چىقارغاندا، بىر
ئىشنىڭ ياخشى تەرىپى، يامان
تەرىپى، بىر ئىشقا بولغان كۆڭۈل
تۇيغۇسى ۋە پاكىتلار قاتارلىق

ئوخشاش بىر جەرياننى
ئوخشىمىغان دەرىجىدە بېسىپ
ئۆتمىز. لېكىن ئەگەر ئاشۇ
جەرياننى ئويلاشنىڭ ئالتە قالىقى
بويىچە ئېلىپ بارساق، ئويلاش
جەريانىمىز ناھايىتى مۇكەممەل،
ناھايىتى سىستېمىلىق، ناھايىتى
ئوچۇق - ئاشكارە ۋە ھەممە
ئادەملەر ئۈچۈن چۈشىنىشلىك
بولدۇ.

خۇددى باشقا قارار چىقىرىش

جەريانغا ئوخشاش، بەزىدە ئالتە
قالپاق بويىچە ئويلاش جەريانى
ئارقىلىق بىر ئاخىرقى قارارنى
ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈش ناھايىتى
قىيىن بولىشى، بەزىدە ھەتتا
مۇمكىن بولماسلىقى مۇمكىن. ئۇ
بەزىدە ئىككى خىل قىممەت
قارىشى ئوتتۇرىسىدا بىر
تەڭپۇڭلۇق ھاسىل قىلىشنى
تەلەپ قىلىشى مۇمكىن. بەزىدە
كەلگۈسى توغرىسىدىكى بىر

پەرەزگە تايىنىشقا مەجبۇرى
بولۇشى، ھەمدە كەلگۈسى
توغرىسىدىكى بەزى
ئېنىقسىزلىقتىن قۇتۇلۇش
مۇمكىن بولماي قېلىشىمۇ
مۇمكىن. بۇنداق ئەھۋالدا ئىككى
خىل ئېھتىماللىقنىڭ ھەر
ئىككىسىنى كۆزدە تۇتقان ھالدا
بۇنىڭدىن كېيىنكى قەدەمنى
قانداق بېسىش توغرىسىدا بىر
پىلاننى تۈزۈپ چىقىشقا توغرا

كېلىدۇ. ئەگەر بۇنداق قىلىشىمۇ
مۇمكىن بولماي قالسا، ئۇ چاغدا
بىر قىزىل قالىپاق قارارنى
چىقىرىش كېرەك. دېمىسىمۇ ئەڭ
ئاخىرىدا ھەممە قارارلار "قىزىل
قالپاق" قارارلىرى بولىدۇ. بىز
ھەممە ئامىللارنى ئوتتۇرىغا
قويمىز، ئەمما ئەڭ ئاخىرقى قارار
ھېسسىيات ئاساسىدا ۋۇجۇتقا
كېلىدۇ.

گېرمانىيە ئىددىيالىزىمىنى

ئىجات قىلغان پەيلاسۇپ ھېگىل
(گەئورگ ۋىلھەلم فرىئەدرىچ
ھەگەل ، 1770-1831) مۇنداق
دەيدۇ: ئادەمنىڭ مەۋجۇتلىغى
ئۇنىڭ كاللىسىنى، يەنى، ئۇنىڭ
تەپەككۇرىنى مەركەز قىلغان
بولىدۇ. ئاشۇ تەپەككۇرنىڭ
ئىلھامى ۋە تۇرتكىسى بىلەن
ئادەملەر رىيالىق دۇنياسىنى
ۋۇجۇتقا كەلتۈرىدۇ. تەپەككۇر
روھى رىيالىق (ئىنگلىزچە "

سپىرىتۇئال رەئالىتى" نى ئىدارە قىلىدۇ. شۇڭلاشقا ئۇ بىر پارلاق روھىي باشلىنىش (ئىنگلىزچە " گلورىئوئۇس مەنتال داۋن ") بولۇپ ھېساپلىنىدۇ.

مېنىڭچە بىز ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپىنى قاپىلىيەتلىك رەھبەر ياكى داھىلارنىڭ بىر ئىنتايىن مۇھىم قورالى، دىسەك ھەرگىزمۇ خاتالاشمايمىز. دۇنيادا ھازىرغىچە ۋۇجۇتقا كەلگەن رەھبەرلەر

توغرىسىدىكى نەزىرىيلەر
مەشھۇر رەھبەرلەر ۋە داھىلارنىڭ
ئوسۇپ يىتىلىش جەريانىنى
نۇرغۇن تۈرلەرگە ئايرىدىغان
بولۇپ، مەن ئۆزەمنىڭ كېيىنكى
يازىمىدا شۇلارنى قىسقىچە
تونۇش-تۇرۇپ ئۆتۈشنى
ئويلاۋاتىمەن. ئاشۇ تۈرلەرنىڭ
بىرىسى "ئىنسانىي رەھبەرلىك
نەزىرىسى" بولۇپ، مۇشۇ نەزىرىيە
بويىچە بولغاندا رەھبەرلەر

ناھايىتى ئۈنۈملۈك ۋە ناھايىتى
ئۇيۇشقان بىر تەشكىلاتنىڭ
ئىچىدە ئۆسۈپ يېتىلىدۇ.
ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى تەبىئىي
ھالدا ئۆز-ئۆزىنى مەلۇم بىر
مەقسەت ئۈچۈن قوزغاتقان بولۇپ،
تەشكىلاتلار بولسا تەبىئىي ھالدا
مەلۇم تۈزۈلمە بويىچە
ئورۇنلاشتۇرۇلغان ۋە كونترول
قىلىنغان بولىدۇ. رەھبەرلەرنىڭ
رولى تەشكىلات ئىچىدىكى ھەر

خىل چەكلىمىلەرنى ئۆزگەرتىپ،
تەشكىلاتتىكى ھەر بىر ئادەمنى
ئەركىنلىككە ئىگە قىلىپ، شۇ
ئارقىلىق ئۇلارنىڭ بارلىق
يۇشۇرۇن كۈچىنى تولۇق جارى
قىلدۇرۇش ۋە ئۇلارنىڭ ئۆز
تەشكىلاتىغا تېگىشلىك تۆھپە
قۇشۇشىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن
ئىبارەت بولىدۇ. ئالتە قالىپاق
بويىچە ئويلاش ئۇسۇلى يالغۇز بىر
ئويلاش جەريانىنى تەرتىپلىك ۋە

ئۈنۈملۈك ھالدا ئېلىپ بېرىش
ئۈسۈللا بولۇپ قالماستىن، ئۇ
ئاشۇ ئويلاش جەريانغا قاتناشقان
بارلىق كىشىلەرنىڭ تەپەككۈر
قىلىش جەھەتتىكى بارلىق
يۈشۈرۈن كۈچىنى تولۇق جارى
قىلدۇرۇش جەريانىدۇر. شۇڭلاشقا
بۇ ئۈسۈلنى تېگىشلىك ئۈنۈمگە
ئېرىشتۈرۈش ئۈچۈن، ئالتە قالىپ
بويىچە ئويلاش جەريانغا
يېتەكچىلىك قىلىدىغان رەھبەر

چوقۇم يوقۇرىقىدەك رەھبەرلىك
سۈپىتى ۋە ئىقتىدارغا ئىگە
بولشى شەرت.

مەن ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ
ئويلاش ياكى تەپەككۈر قىلىشتەك
مۇھىم بىر ساھەدە "ئالتە قالپاق
بويىچە ئويلاش" تىن ئىبارەت
ھازىرغىچە تولۇق ئىسپاتلانغان
بىر ئىلمىي قورالدىن تولۇق
پايدىلىنالايدىغان بولشىنى
تولمۇ ئۈمىد قىلىمەن. مۇشۇ

ساھەدە مەن ھەر قانداق بىر
ئۇيغۇر قېرىندىشىمغا قولۇمدىن
كېلىشىچە مەسلىھەت ۋە ياردەمدە
بولۇشنى خالايمەن. ئۇيغۇر
قېرىنداشلارنىڭ پايدىلىنىشىغا
قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن، مەن
ئويلاشنىڭ ئالتە قالىپىنىڭ
ئاساسىي مەزمۇنىنى خۇلاسەلەپ،
بىر ۋاراقلىق چېگ شەكىلدىكى
رەسىم قىلىپ، مۇشۇ يازمىنىڭ
ئاخىرىغا قويۇپ قويدۇم. ئەگەر

سىز بۇ بىر ۋاراق رەسىمنى بېسىپ
چىقىرىپ، ئالتە قالىپاق بويىچە
ئويلاش ئېلىپ بېرىلىدىغان
يىغىنغا ئېلىپ كىرىپ، بارلىق
يىغىنغا قاتناشقۇچىلارغا بىردىن
تارقىتىپ بەرسىڭىز،
يىغىنىڭىزنى ناھايىتى ئۈنۈملۈك
ئېلىپ بارالايسىز. مەن سىزگە
مۇۋاپىقىيەت تىلەيمەن.